

Lekcija 3

Vi donosite zakon

Kako se nositi s mladim prestupnicima?

Obrazovni ciljevi	Razmotriti pitanje da li bi mladi ljudi koji su prekršili zakon trebalo da budu kažnjeni i, ako bi, kako.
Učenički zadaci	Razmotriti različite principe – kazna, preventiva, rehabilitacija – koji igraju ulogu kada se odlučuje koja je poštena kazna za zločin koji je počinila mlada osoba.
Sredstva	Kopija priče i dodatne informacije za nastavnika.
Metodi	Rad u manjim grupama; diskusija u kojoj učestvuje cijeli razred.

Konceptualno učenje: tri osnovna načela o svrsi kažnjavanja

Dok se druga lekcija bavila građanskim pravom, ova lekcija će promatrati krivično pravo, stavljajući naglasak na pitanje treba li kažnjavati mlade prestupnike i ako treba, kako ih kazniti. Osnovno pitanje u teoriji kažnjavanja jeste „zašto kazniti?“. Na to pitanje odgovaralo se na različite načine kroz cijelu istoriju i kroz promjene u naučnom i filozofskom razmišljanju. Pojavila su se tri principa povezana sa svrhom kažnjavanja.

1. **Kazna.** Kažnjavanje je povezano s krivicom i odgovornošću. Zločinac zaslužuje da bude kažnjen, a društvo izražava svoje neodobravanje zločina. Ovaj koncept takođe pruža standard proporcionalnosti, štiteći zločinca od prestroge kazne. Cilj je uspostaviti pravdu.
2. **Preventiva.** Kažnjavanje šalje poruku potencijalnim zločincima u društvu, odvraćajući ih od okretanja zločinu, jer „bol“ kazne nadmašuje dobit. Cilj je spriječiti zločine drugih.
3. **Rehabilitacija.** Zločin se posmatra kao poziv u pomoć. Zločincu je potrebniji odgovarajući tretman nego kazna i cilj je da mu se, kroz njegovu integraciju u društvo, pomogne da više ne počini ni jedan zločin u budućnosti.

Sistemi kažnjavanja uveliko se razlikuju širom svijeta u načinu na koji se stvara ravnoteža između ova tri principa, kako za odrasle tako i za mlade prestupnike. Uopšteno govoreći, mnoge države rehabilitaciji su dale prednost nad principom kazne i preventive. Ali ne idu sve države u tom smjeru. Za pitanje rehabilitacije usko se veže i pitanje gdje povući crtu između mladih i odraslih prestupnika. Savjet Evrope postavio je starosnu granicu na 18 godina, a kako bi opravdao tu odluku pozvao se na Konvenciju o pravima djeteta iz 1989. (pogledaj dodatne informacije za nastavnike).

Ova lekcija nudi uvod u tri principa kažnjavanja koja su iznad prikazana. Još jednom se koristi induktivni pristup. Učenici se bave slučajem o mladom prestupniku i otkrivaju različite principe kažnjavanja, njihove implikacije i potrebu za ravnotežom. Nastavnik može naglasiti principe u kratkom predavanju tokom ili nakon rasprave u razredu.

Ova lekcija može otvoriti vrata naknadnom projektu koji će zahtijevati otprilike još dva časa. Učenici mogu koristiti principe koje su naučili u ovoj lekciji kako bi opisali ravnotežu koju je postavio krivični zakon za mlade prestupnike u njihovoj državi.

Lekcija

Nastavnik na početku dijeli razred u grupe od po 4 do 6 učenika, a potom im objašnjava da vladavina prava uključuje princip da bi sudije trebalo da budu obavezane zakonom kada izriču kaznu za zločinca ili prestupnika. U ovoj lekciji učenici će razmatrati kako bi zakone trebalo osmisлити kada se radi o mladim prestupnicima. Čuće priču o zločinu, a svaka grupa treba da igra ulogu sudije koji optuženom mora odrediti odgovarajuću kaznu.

Nastavnik ispriča učenicima osnovnu priču i daje im priliku da, kao grupa, odluče o tome koja bi bila pravična kazna za Toma. Grupe prezentiraju svoje ideje razredu.

Zatim nastavnik daje grupama dodatne informacije. Nakon svake nove informacije, grupe imaju priliku da promijene svoje mišljenje o kazni koju su na početku planirali.

Na kraju aktivnosti, nastavnik traži od svake grupe da razredu predstavi svoje ideje:

- Što mislite koju kaznu bi Y trebalo da dobije? Zašto?
- Jeste li zbog dodatnih informacija promijenili mišljenje o prvobitnoj odluci? Ako jeste, kako?

Nastavnik zatim okuplja sve učenike u plenarni dio i pita:

- Kakve bi sve faktore sudije trebalo da uzmu u obzir pri određivanju kazne nekome ko je osuđen za krivično djelo?
- Mislite li da bi sudije trebalo da mlade ljude tretiraju drugačije nego odrasle? Zašto bi, odnosno zašto ne bi?

Kao posljednji zadatak ili za domaći zadatak učenici bi mogli navesti slučaj za koji su, recimo, čuli na televiziji ili saznali iz novina, ili koji se desio u njihovom okruženju, a u kojem je mladoj osobi koja je prekršila zakon određena kazna koja je, prema njihovom mišljenju:

- a) prestroga; ili
- b) preblaga.

Učenici bi trebalo da napišu kraći sastav o primjeru koji su odabrali i da ga na sljedećem času prezentiraju ostatku razreda i, pri tome, ukratko obrazlože elemente slučaja koji su ih naveli na takav stav – na primjer, slučaj izazivanja saobraćajne nesreće pod dejstvom alkohola.

Vi donosite zakon

„Leonardu i Tomu bilo je po petnaest godina i išli su u istu školu. Znali su se niz godina, ali se nikada nijesu baš najbolje slagali.

Jednog dana Tomov mobilni telefon je nestao i on je optužio Leonarda da ga je ukrao. Leonard je rekao da on nije ukrao mobilni telefon i dodao je da je Tom ljubomoran na njega, jer on ima puno prijatelja, a Tom nema ni jednog.

Toga je dana nakon nastave izbila tuča. Tom je izvukao nož iako je Leonard bio nenaoružan. Tokom tuče Tom je toliko posjekao Leonarda po licu da će mu ostati ožiljak za cijeli život.“

Zadatak

Šta mislite koja bi bila pravična kazna za ono što je Tom učinio? Raspravite ovo pitanje u svojoj grupi i zapišite kaznu koju bi zakon trebalo da propiše za tu vrstu prekršaja.

Dodatne informacije

1. Tom je odgajan jako strogo, a otac ga je više puta premlatio.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

2. Tom je bio izolovan u razredu i nije imao nikoga ko bi saslušao njegove probleme.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

3. Leonard je zapravo ukrao Tomov mobilni telefon i započeo tuču jer je Tom prijavio krađu mobilnog telefona policiji.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

4. Leonard je bio vođa bande koja je maltretirala Toma mjesecima. Banda je više puta pretukla Toma, udarajući ga štapovima, lancima i metalnim šipkama. Zbog toga je Tom imao noćne more i čak se bojao da ide u školu.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

5. Tomov otac stalno je mučio Toma govoreći mu da je preslab i da bi trebalo da se suprostavi nasilnicima poput Leonarda.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

6. Tom je izvadio nož samo kako bi zaplašio nasilnike. Nikad nije namjeravao da ga upotrijebi. Tu je bilo još dvadeset mladih ljudi, svi su ohrabivali dječake da se tuku.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

7. Nastavnik je dva dana prije tuče vidio da je Tom donio nož u školu, ali ga nije ništa pitao o njemu.

Utiče li to na vaše gledište o Tomovoj kazni? Ako utiče, kako? Promijenite svoj nacrt zakona ako je potrebno.

Učenici određuju predstavnike svojih grupa koji onda razredu prezentiraju svoje nacрте zakona. Može se očekivati da će svi biti svjesni dilema koje su uključene u suprotstavljene ciljeve i principe pravde kao što su sljedeći.

- Kako pokazujemo da društvo ne odobrava takvo ponašanje?
- Kako možemo osigurati da škola bude mjesto gdje je nasilje zabranjeno?
- Koliko oštro moramo kazniti nekog poput Toma kako bismo obeshrabrili druge, kao što je Leonardova banda, da ne koriste noževe?
- Tomovo ponašanje je poziv u pomoć i on nije mogao da izabere porodicu u kojoj je odgojen. Kako možemo pomoći Tomu da bude srećniji i da ubuduće nema potrebu da se tuče noževima?

Nastavnik može rezimirati raspravu povezujući navedena pitanja s tri principa kazne, preventive i rehabilitacije. Pozivajući se na Konvenciju o pravima djeteta, nastavnik može predložiti da prioritet bude rehabilitacija.

Ukoliko vrijeme dopusti i učenici budu zainteresirani, pomenuto pitanje može se i produbiti. Ako se ne slažu oko pitanja kako postići ravnotežu između tri principa kažnjavanja, ta debata bi trebalo da se nastavi. Ako se slažu o principu rehabilitacije, mogu proučiti kako zakon u njihovoj zemlji uzima u obzir tri principa kazne, preventive i rehabilitacije.